

PAULA PALMEOS 100

18. novembril 2011 toimus Tartus TÜ peahoone 139. auditooriumis Paula Palmeose 100. sünniaastapäevale pühendatud mälestuskoosolek, mille korraldasid TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituut ja Emakeele Selts.

Avaettekande „Paula Palmeos ülikooli dotsendina” pidas Tõnu Seilent-

hal. Selles heideti põgus pilk ka Paula Palmeose elu- ja haridusteele. Lõpetanud 1930. aasta kevadel Viljandi Komertsgümnaasiumi *cum laude*, astus P. Palmeos samal sügisel Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonda kavatsusega hakata õppima inglise keelt, kuid tänu professor Andrus Saareste huvitavale

isiksusele otsustas peagi ümber eesti keele kasuks. Varsti asus ta õppima ka ungari keelt, mida noil aastail õpetas TÜ-s ungarlane József Györke. See harrastus võimaldas P. Palmeosel viibida 1936/1937. õppeaastal ühe semestri vahetusstipendiaadina Budapestis Péter Pázmányi Katoliiklikus Ülikoolis. Pärast ülikooli lõpetamist magistrikraadiga ning eesti keele ja kirjanduse õpetaja kutsega sai temast 1940. aastal esimene eesti keele aspirant TÜ-s. Andrus Saareste soovitusel valis ta kandidaaditöö teemaks Kihnu murraku. 1944. aastal kutsus professor Paul Ariste Paula Palmeose ungari keelt õpetama, hiljem lisandus sellele ka soome keele õpetamine. Mitmel aastal pidas ta loenguid eesti murretest ja sõnavarast. Mõne aja pärast suundus P. Palmeose tähelepanu karjala ja vepsa keele õpetamisele ja uurimisele. Sellega seoses toimus hulk ekspeditsioone koos üliõpilastega nendele aladele. Tulemusena valmisid kirjutised, mis ilmusid mitmel pool teaduslikes väljaannetes, konverentsiettekanded ja monograafia „Karjala Valdai murrak”. Paula Palmeos on olnud ka paljude diplomitööde juhendaja ja oponent.

Jaan Õispuu ettekande teema oli „Paula Palmeose tegevus karjala keele uurijana”. Et J. Õispuu viibis koosolekupäeval Pariisis, loeti see ette. Saadi teada, et isiklik kokkupuude Karjalaga tekkis Paula Palmeosel seal stažeerides. Eesti oli tol ajal karjalaste silmis läänelik nõukogude vabariik, kus tegeldi lisaks ka karjala keele uurimisega. See ajendas mõningaid Karjala uurijaid (nt Konstantin Manžin) oma käsikirjalisi materjale loovutama tollasele Keele ja Kirjanduse Instituudile. Võib olla kindel, et Karjala ANSV keeleteadlased nägid Eestis karjalakeelsete tekstide avaldamiseks paremaid võimalusi kui kodus. Kahtlemata olid Paula Palmeosel silmapaistvad teened Eesti-sõbraliiku maine kujundamisel nii tverikarjalastest uurijate (K. Manžin, Hodari

Hottarini) kui ka teiste karjala teadlaste ning kultuuritegelaste hulgas.

Piret Norviku ettekandes koondati tähelepanu Paula Palmeose keeleteadlaseks kujunemise algusajale ning ta tegevusele eesti murrete talletaja ja uurijana. Esimese murdekogumisretke tegi P. Palmeos 1932. aastal oma kodukihelkonda Suure-Jaani. Üliõpilaspõlves aastatel 1932–1939 käis ta Akadeemilise Emakeele Seltsi stipendiaadina murdeid kogumas Juurus, seitsmel suvel Hiiumaal Käina ja Emmaste murraku alal jm, tuues sealt kaasa rohkesti väärtuslikku materjali. Paula Palmeose kirjutatud sõnavara (üle 10 000 sõnasedeli) on leidnud kasutamist „Eesti murrete sõnaraamatu” koostamisel, murdetekste (382 lk) on avaldatud ajakirjas Eesti Keel ja sarjas „Eesti murded” II („Keskmurde tekstid”, 1965) ja VII köites („Saarte murde tekstid”, 2002).

Marje Joalaid rääkis Paula Palmeose Vepsamaa-sõitudest. Esimene ekspeditsioon toimus 1954. aastal Ojati jõe äärde keskvepslaste juurde, aga see jäi talles ühekordseks retkeks. Uuesti läks P. Palmeos Vepsamaale koos üliõpilastega 1968. aastal, sedakorda lõunavepslaste juurde. Kuni aastani 1973 käis ta suviti ekspeditsioonidel paralleelselt ka Džorža karjalaste juures. Vepsamaalt Volga äärde sõit oli raske ettevõtmine, sest kaks ööd tuli veeta rongides, lisaks veel terve päev Leningradis. Ekspeditsiooni sihtpunkti jõudmiseks tuli sageli maha käia veel kümneid kilomeetreid jalgsi. Ehkki Paula Palmeos oli sel ajal juba kuuekümnendates eluaastates, oli ta füüsiliselt üliõpilastest palju reipam. Oma kunagist õppejõudu mäletab Marje Joalaid toreda ja humoorika reisikaaslasena, selle illustreerimiseks räägiti paar lustakat lugu.

Meenutamised jätkusid pärast koosolekut kohvilauas TÜ vanas kohvikus.

HELJU KAAL